

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE KIRSAL TURİZM POLİTİKASI VE AKSARAY'DA UYGULANABİLİRLİĞİ

Selma AYTÜRE*

ÖZET

Çalışma kapsamında, AB Politikalarının Aksaray İlimizde uygulanması halinde ne gibi uygulamalar olabileceği irdelenmiş, 2013 sonrası yeni programlama dönemi için Aksaray'daki fırsatlar göz önüne serilerek, Aksaray'ın kapsam içine alınmasının önemi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu amaçla, öncelikle AB Kırsal Kalkınma Politikası ve bu kapsamda Kırsal Turizm Politikaları hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde Türkiye'nin Kırsal Kalkınma Politikaları incelenmiş ve Türkiye'de Kırsal Turizmle ilgili mevzuat değerlendirilmiştir. Üçüncü bölümde, Türkiye'de AB politikalarının uygulanması halinde bunun Aksaray ilimize ne şekilde yansıtacağı üzerine bir değerlendirme yapılmış ve atılması gerekli adımlarla ilgili gerekli önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kırsal Turizm, AB, Türkiye, Aksaray

RURAL TOURISM POLICY IN THE EU AND IMPLEMENTABILITY IN THE AKSARAY

ABSTRACT

Within the scope of this paper, the implementation of EU policies in our city, what practices can be examined in Aksaray, opportunities of Aksaray for the new programming period after 2013 laid into consideration. For this purpose, the EU Rural Development Policy and Rural Tourism Policies in this context is evaluated and provided information on this issue. In the second chapter, Rural Development Policies and Rural Tourism in Turkey are evaluated. In the third chapter, the implementation of EU policies in Turkey and what it focuses on applications such as facilities in Aksaray is given, steps to take the necessary measures to be taken were discussed.

Keywords: Rural Tourism, EU, Turkey, Aksaray

* Yrd. Doç. Dr., Aksaray Üniversitesi.

1. GİRİŞ

Çoğu kez “köy kalkınması” ile eş anlamlı kullanılan “kırsal gelişme ya da kalkınma”, kırsal alanlarda yaşayan insan topluluklarının toplumsal, ekonomik, ekinsel açılardan yapısını değiştirecek biçimde üretim, gelir ve gönenç (refah) düzeylerinin geliştirilmesini, insan-toprak ilişkilerindeki dengesizliklerin giderilmesini, kentsel alanlardaki fiziksel ve toplumsal altyapının yaratılmasını, tarımsal ürünlerin daha iyi değerlendirilmesini amaçlayan çok yönlü süreçleri, etkinlikleri ve örgütlenmeleri anlatmaktadır.

Köyün ekonomisinin tarıma, ormana, özellikle bitkisel ve hayvansal üretime dayanması nedeniyle kırsal gelişme deyince genellikle, tarım ve hayvancılık kesiminin yapısı, sorunları, üretim, pazarlama, bu amaçla örgütlenme konuları akla gelmektedir (Geray, 2011: 17). Nitekim Avrupa Birliği’nde (AB) konuyu bu bakımdan Ortak Tarım Politikası altında şekillendirmiştir.

Kentleşme, Dünyanın ve ülkenin geleceğini belirleyen en önemli süreçtir. Bu süreç durdurulamaz, durdurmaya gerek de, olanak da yoktur. Dünyanın ve ülkemizin geleceği kentleşmiş bir dünya ve Türkiye’dir. Ancak, toplumsal katmanlararası ve bölgelerarası dengeli kalkınma, yerleşme, arsa ve konut politikalarıyla kentleşmenin yönü değiştirilebilir, daha sağlıklı biçimde, daha normal bir hızla gerçekleşmesi sağlanabilir. Önemli olan kırsal kesimde yaşam koşullarını, geçim olanaklarını iyileştirmek, fiziksel, toplumsal altyapı ve hizmetleri köylünün ayağına götürmektir. Köyle kent arasındaki uçurumun giderilmesi, köye yönelik politikaların ana amacı olmalıdır. Bu farklılıklar giderilmedikçe, köyden kente göç sağlıklı, dengeli bir sürece çevrilemez. Kırsal alanda boş duran işgücünü değerlendirmenin en etkin yolu, tarıma dayalı endüstrileri geliştirmek, böylece kırsalda işlendirme olanakları yaratmaktır (Geray, 2011: 70).

Kırsal turizm; kırsal kültür, doğal çevre ve tarımla bütünleşen, ayrıca diğer turizm türleriyle de son derece kolay entegre olabilen bir turizm türüdür. O yüzden çeşitli yerel, ulusal ve uluslar arası girişimlerle içeriği zenginleştirilen kırsal turizm, dünyanın pek çok ülkesinde insanları tatil için kırsal alanlara çekebilmektedir (Güneş, 2012: 17). Doğayı temel alan turizm yaklaşımı içinde sürdürülebilir turizmin alt kategorisi olarak hızla büyüyen ekoturizmin yanı sıra çiftlik ve tarım turizmi de ön plana çıkmaktadır.

Bu konuda örnek alınabilecek en güzel politikalardan biri AB’nin Kırsal Kalkınma Politikası olup, bu Politikanın önemli araçlarından biri de kırsal turizm politikasıdır.

2. AB’DE KIRSAL TURİZM POLİTİKASI

AB Ülkeleri incelendiğinde kırsal turizmin bu ülkelerde oldukça gelişmekte olduğu görülmekte olup, uygulanan kırsal kalkınma politikalarında

neredeyse tüm ülkeler bir bileşen olarak kırsal turizme yer vermektedir. AB’de 2,5 milyonu aşkın işletme turizm sektörüne dahil olmuş ve bunun %80’den fazlası mikro kategoride sınıflanmakta olup, işletmeler tarafından ortalama 6 kişi istihdam edilmektedir. Buradan da görüldüğü gibi kırsal turizmin işsizliğin kentsel alanlara nazaran daha yüksek olduğu kırsal alanlarda işgücü oluşturulmasına katkısı büyüktür (Şerefoğlu, 2012: 41).

AB’de kırsal turizm kırsal kalkınma politikası kapsamında ele alınmaktadır. Kırsal Kalkınma Politikası da Ortak Tarım Politikasının (OTP) iki ana ekseninden biridir. Bu bakımdan kırsal turizm konusunu iyi irdeleyebilmek için öncelikle AB’nin OTP’ni ve bu çerçevede yürütülen Kırsal Kalkınma Politikasını incelemek gerekir.

AB kırsal kalkınma konusuna uzun yıllar boyunca Ortak Tarım Politikası (OTP) kapsamında yer vermiştir. OTP’nin ilk yıllarında kırsal kalkınma daha çok çiftliklerin fiziksel sermayelerini iyileştirmek ya da artırmak olarak görülüyordu. 1970’lerdeki bu bakış açısı daha çok sektörel, tarımın yapısal sorunlarını çözmeye yönelikti. Amaç gıda zincirini güçlendirerek işletmelerin fiziksel sermayelerini artırmaktı. Sektörel denemeyecek günümüz kırsal kalkınma politikalarına yakın tasarımlar ise 1970’lerin başlarında getirilen erken emeklilik, mesleki eğitim gibi tedbirlerdir. Buna ilaveten ‘Az Tercih Edilen Bölge’ (Less Favoured Area) kavramı geliştirilmiş ve belli kriterlere göre alana dayalı kırsal kalkınma yardımları yapılmıştır. Fakat OTP’nin ileri dönem reformları ile beşeri sermaye ve tarım kesiminin kırsal alandaki çoklu işlevi önem kazanmaya başlamış, günümüz AB kalkınma politikası şekillenmiştir.

Kırsal kalkınma ile ilgili olarak en önemli gelişme Ajanda 2000 reformu ile gerçekleştirilmiş, kırsal kalkınma OTP’ye ikinci sütun olarak eklenmiştir.

Günümüzde AB kırsal kalkınma Politikasının genel amacı, Avrupa’nın kırsal alanları için entegre ve sürdürülebilir bir gelecek oluşturmak şeklinde belirlenmiştir. Bu kapsama tarım-çevre ilişkileri, ürün kalitesi, insan kaynakları ve istihdamı, hayat kalitesi, kırsal turizm konuları girmektedir.

AB’nin kırsal kalkınma politikalarının ana yapısı, Kırsal Kalkınma Avrupa Tarımsal Fonu (KKATF) ile desteklenen kırsal kalkınma hakkında 1698/2005 Sayılı Konsey Tüzüğü ile düzenlenmiştir. Bu Tüzük ile 2007 ve 2013 programlama dönemi için belirlenen AB Kırsal Kalkınma Politikasının üç ana hedefi vardır ve bu hedefler üç temel eksen ile gerçekleştirilmektedir. Bu eksenler;

- a) Tarım ve ormancılık sektörünün rekabet edebilirliğini geliştirmek,
- b) Çevreyi ve kırsal alanı iyileştirmek,
- c) Kırsal alanlardaki hayat kalitesini iyileştirmek ve kırsal ekonominin çeşitlendirilmesini teşvik etmek olarak belirlenmiştir.

Kırsal Turizm, kırsal ekonominin çeşitlendirilmesi kapsamında ele alınmaktadır.

Üye devletler ve bölgeler bu üç eksen den faydalanabilmek için, sağlanan kırsal kalkınma kaynağını bu üç eksen arasında dengeli bir şekilde dağıtmak zorundadırlar. Buna ek olarak bir kısım fonu Leader Topluluk Girişimi ile yapılan projelere ayırmaları gerekir. Her üye devlet (ya da gücün bölgelere delege edildiği durumlarda, bölge) 2007'den önce olduğu gibi 2007 ve 2013 dönemi için hangi tedbirlere ne kadar harcanacağını gösteren bir kırsal kalkınma programı hazırlamakla yükümlüdür.

2007 ve 2013 dönemi için AB genelinde daha kapsamlı ve bütüncül bir kırsal kalkınma stratejisi öngörülmüştür. Bu kapsamda 2007-2013 kırsal kalkınma program dönemi Topluluk Stratejik Rehberi hakkında 2006/144/AT sayılı Konsey Kararı oluşturulmuştur. Bu ise, AB Strateji Rehberlerine dayanarak hazırlanacak olan Ulusal Strateji Planları ile başarılabacaktır (Avrupa Komisyonu, 2008).

Bu strateji yaklaşımının, kırsal kalkınma AB desteğinin AB düzeyinde hangi alanlarda en çok faydayı sağlanacağını belirlemesine, Lizbon ve Göteborg Ajandaları ile belirlenmiş olan AB öncelikleri ile destekler arasında bağlantının kurulmasına, diğer AB politikaları (özellikle uyum ve çevre politikaları kastediliyor) ile uyumun sağlanmasına, Pazar odaklı OTP'nin uygulanmasına ve eski ve yeni üye devletlerde ortaya çıkacak olan yeniden yapılanma ihtiyacına yardımcı olacağı düşünülmektedir.

1698/2005 sayılı AB Konsey Tüzüğü

Söz konusu tüzük, KKATF'den karşılanan AB kırsal kalkınma desteğinin üye ülkeler tarafından kullanılabilmesi için oluşturulmuş kuralları içerir. AB kırsal kalkınma politikasının hedeflerini, önceliklerini, tedbirlerini ve stratejik çerçevesini tanımlar. Stratejik çerçeve denildiğinde, 'Kırsal Kalkınma Politikası Topluluk Strateji Rehberleri'nin (Topluluk Strateji rehberleri denilecektir) oluşturulma metodolojisi ve ulusal strateji planları anlaşılmalıdır. Bunlara ek olarak söz konusu tüzükte, üye devletler ve Komisyon arasındaki sorumluluk paylaşımı temelinde, ortaklık[†], programlama, değerlendirme, finansal yönetim, izleme ve kontrol hakkında kurallar belirlenmiştir.

[†] Ortaklık ile üye devletler, üye devletlerin ulusal kural ve eylemleri ile oluşturulmuş kurum/kuruluşları ve Komisyon arasındaki yakın danışma süreçleri ifade edilmektedir. Bu ulusal kuruluşlarla bölgesel, yerel kamu kurum/kuruluşları, ekonomik ve sosyal paydaşlar, çevresel örgütler ya da kadın-erkek eşitliğini savunan örgütler de dahil olmak üzere çeşitli sivil toplum kuruluşları ifade edilmektedir.

KKATF ile Topluluk'un önceliklerine uygun olan ulusal, bölgesel ve yerel eylemler desteklenir, bu desteklerin uygunluğunu Komisyon ve üye devletler birlikte düzenler. KKATF'den sağlanan fon Ekonomik ve Sosyal Uyum politikaları ve özellikle balıkçılık destek mekanizması ile uyumlu olmalıdır. Bu uygunluk ise, Topluluk strateji rehberleri, ulusal strateji planları ve kırsal kalkınma programları ve Komisyon raporu ile sağlanacaktır. Bahsi geçen bu belgelerin neler olduğu sırasıyla açıklanmıştır.

KKATF, Ekonomik ve Sosyal Komite (ESC), Uyum Fonu (UF), Balıkçılık için Topluluk Mali Aracı (BTMA) ve Avrupa Yatırım Bankası'ndan (AYB) sağlanan fonlar ve diğer Topluluk mali araçları gibi farklı Topluluk fonları arasında koordinasyonun sağlanmasından Komisyon ve üye devletler birlikte sorumludurlar.

Bu tüzükle ortak piyasa düzenlerine yönelik herhangi bir destekleme yapılamaz. Üye Devletler KKATF altında yürütülen eylemlerin AB Anlaşması ve bu Anlaşmanın altında düzenlenmiş her türlü yasayla uyumlu olmasını sağlamakla yükümlüdürler.

Tüzük, daha önce de belirtildiği gibi kırsal kalkınmaya stratejik yaklaşımın çerçevesini çizmektedir (bkz. Şekil 1). Buna göre Topluluk 2007 ve 2013 yıllarını kapsayan programlama dönemi için Topluluk'un stratejik öncelikleri ile uyumlu kırsal kalkınma Topluluk Strateji Rehberlerini hazırlamakla yükümlüdür. Bu rehberler AB'nin kırsal kalkınma çatısını oluşturan ve ilk bölümde bahsedilen tematik eksenleri uygulamak için gerekli olan stratejik öncelikleri belirler. Hazırlanan bu rehberler AB'yi kuran anlaşmanın 37. Maddesindeki prosedüre göre Topluluk tarafından kabul edilir. Gerek görüldüğünde bu rehberler gözden geçirilerek yenilenirler.

Strateji Rehberleri Birlik tarafından kabul edilince, bu rehberler temel alınarak üye devletler tarafından Ulusal Strateji Planları oluşturulur. Bu planlarla üye devletler KKATF'nin öncelikli alanlarını dikkate alarak hangi hedefleri belirlediklerini, KKATF'den ve diğer mali kaynaklardan alacakları katkıyı belirtirler. Bu planlarda nelerin içerilmesi gerektiği detaylı bir şekilde Tüzükte düzenlenmiştir (md. 11).

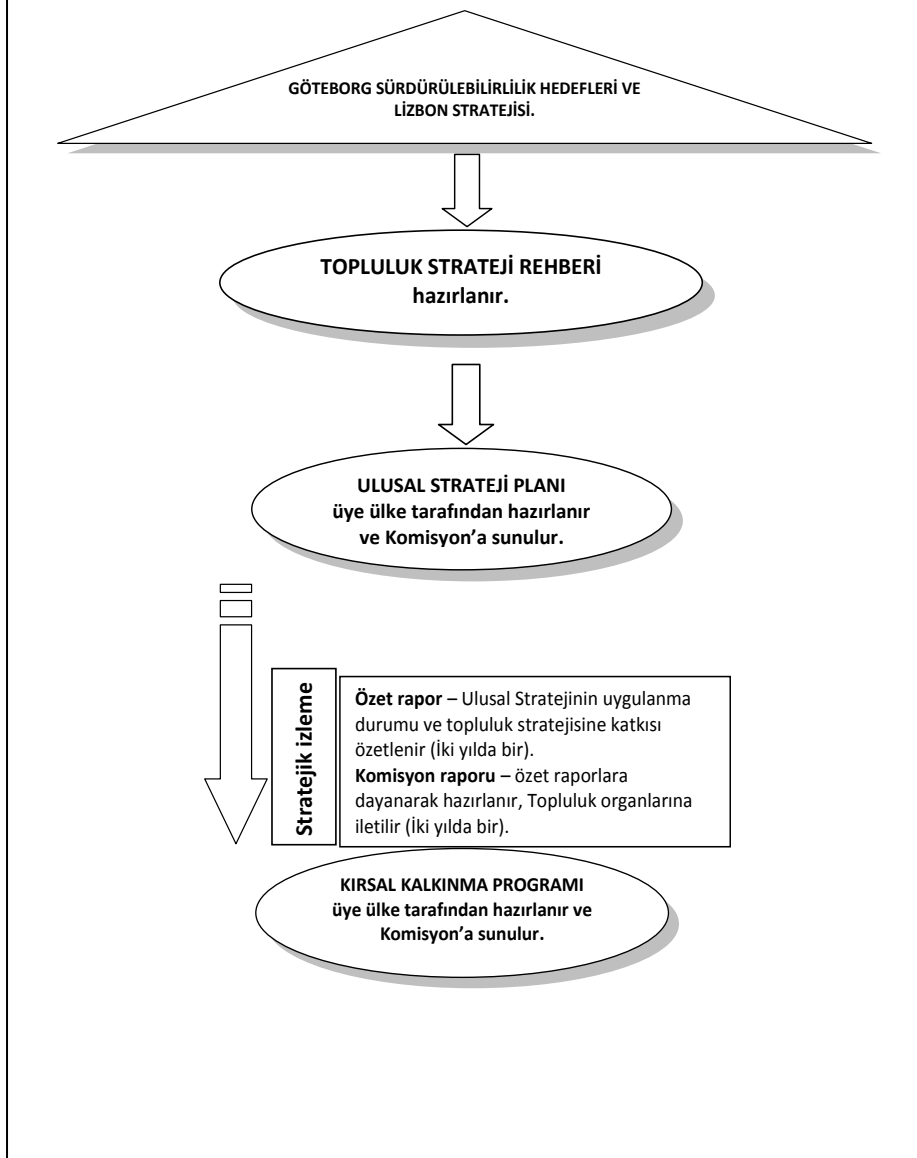
Ulusal planlar 2007 ve 2013 programlama dönemini kapsarlar. Planlar Strateji Rehberlerine uyumlu olarak, ulusal düzenlemeler kapsamında ve yine tüzükle tanımlanmış paydaşlar ile yakın işbirliği çerçevesinde hazırlanırlar. Üye ülkeler kırsal kalkınma programlarını yapmadan önce ulusal stratejilerini Komisyon'a göndermekle yükümlüdürler. 2010 yılından başlamak üzere üyeler ulusal plan ve hedeflerin uygulanmasıyla ilgili gerçekleşen ilerlemeyi, uygulamaların Topluluk stratejilerine katkısını konu eden raporları iki yılda bir olmak üzere Komisyon'a gönderirler. Bu raporlarda ulusal kırsal kalkınma programlarının uygulanmasıyla ilgili ilerlemelerden, değerlendirme süreci devam eden her programın çıktılarından bahsedilir.

Bu raporlar temel alınarak Komisyon, 2011 yılından başlamak üzere Strateji rehberleri ve ulusal planların uygulanması ile ilgili ana gelişmelerin, eğilimlerin, zorlukların özetlendiği Komisyon raporunu iki yılda bir olmak üzere 2015 yılına dek hazırlar. Söz konusu rapor, Avrupa Parlamentosu, Konsey ve Avrupa Ekonomik ve sosyal Komitesi ve Bölgeler Komitesine sunulur.

Kırsal kalkınma programları aynı tüzükte bahsi geçen paydaşlarla yakın işbirliği halinde üye devlet tarafından hazırlanır. Üye devletler her bir program için Komisyon'a bir teklif verirler, yani programları Komisyon tarafından onaylanmaları için Komisyon'a sunarlar. Komisyon programları Topluluk stratejisine, ulusal stratejiye ve bu tüzüğe uygunluk bakımından değerlendirir. Eğer Komisyon, uygunluğun olmadığını tespit ederse üye ülkeden programı revize etmesini ister. Programların kapsamı gereken konular Tüzükte belirlenmiştir (md. 16).

Bir ülkenin kendi idari oluşumuna göre bir ya da daha fazla kırsal kalkınma programı olabilir. Örneğin, İtalya idari olarak yedi farklı bölgeye ayrılmıştır ve her bölge için farklı kırsal kalkınma programı oluşturulmuştur. Fakat her bölge için farklı program sunmak ya da hepsi için bir tane sunmak ülkenin kendi iradesinde olan bir şeydir.

Ülkeler programlarını hazırlarken tüzüğün IV. maddesinde belirtilmiş üç ana hedef arasında belli bir mali denge gözetmek zorundadırlar (Doğan ve Akşahin, 2011: 13).

Şekil 1: Kırsal Kalkınmaya Stratejik Yaklaşım (GTHB, 2011).

AB Ülkelerindeki Uygulamalar:

Fransa: Fransa'da ilk köy evleri 1951'de turizme açılmıştır. 1954'de "Gîte Rural de France" adını taşıyan kırsal turizm ağı yaratılmıştır. Fransa'da bugün Gites de France'a bağlı 58 bin işletme vardır.

İtalya: Bugün İtalya’da kırsal turizm, çiftliklerle yakından ilişkili olduğu için daha çok agroturizm veya çiftlik turizmi adıyla anılmaktadır. İtalya’daki çiftlik turizmi uygulamalarından bir örnek vermek gerekirse; Latium bölgesindeki bir çiftlikte; ziyaretçilere çiftlik kampinginde konaklama, atla gezinti, gölde balık avlama olanakları sunulmaktadır. Başlıca işlevsel binalar; tarihi 15.yy.a inen büyük merkezi bir ev, dinsel törenlerin yapıldığı eski bir kilise, çiftlik hayvanlarının etlerinin satıldığı bir kasap dükkanı ve geleneksel yemekler sunan bir restorandır. İtalya’da 2000’de kayıtlı 9.314 agroturizm işletmesi bulunmaktadır.

İngiltere: İngiltere’de kırsal turizm ve günübirlik kırsal rekreasyonel etkinliklere katılma oranı çok yüksektir. Çiftliklerin kırsal turizmde kullanılması da yaygındır. Kırsal turizmin İngiltere’deki farklılıklarından biri de kalite kontrol sisteminin olması ve eğitimlerin verilmesidir.

İspanya: İspanya’da kırsal turizmde 2003 yılında 7000 civarında tesis ve 50 bin yatak hizmet vermekteydi. İspanya’da kırsal turizm, nüfusu az, seyrek yerleşme dokusuna sahip, göç veren bölgelerin sosyo ekonomik kalkınması için çok önemli bir fırsat olarak görülmektedir.

Avusturya: Avrupa’da kırsal turizmin geleneksel biçimde uygulandığı en eski ülkelerden biri de Avusturya’dır. Tarımı desteklemek ve göçü önlemek üzere yaklaşık 100 yıldan bu yana agroturizm ağı vardır ve 1964 yılında ayrıca çiftlik tatili ağı kurulmuştur.

Almanya: Almanya’da 2005 yılında kırsal turizm kapsamındaki işletme sayısı 1500 civarındadır. Ülkenin her tarafında kırsal turizm ya da çiftlik turizmi örnekleri görülmektedir.

Romanya: Romanya, AB’ne katılım öncesi programlardan kırsal turizm için önemli derecede yararlanmıştır. Ülkede 2500’ü aşkın kırsal ev ve agroturizm pansiyonu toplam 7500 odaya sahiptir (Baykal, 2012: 20-23).

Avrupa çapında kırsal turizmle ilgili başlıca örgütler şunlardır: EUROGITÉS, RTI-TN, ECEAT.

3. TÜRKİYE’DE KIRSAL KALKINMA POLİTİKASI VE KIRSAL TURİZM

Türkiye, sosyal ve ekonomik kalkınmasını belirli bir plan ve program içinde yürüten ve planlı kalkınmayı 1930’lu yıllarda uygulamaya koyan ender ülkelerdendir

Cumhuriyetin kuruluş yıllarında dönemin hükümetleri bunun kırsal kalkınma sayesinde çözüleceğini düşünerek köylüye yönelik önemli adımlardan biri olan 18 Mart 1924’ teki 442 sayılı Köy Kanununu çıkarmışlardır. Bu yasa ile kalkınmanın köyden başlaması gereği vurgulanmış, köylere hukuki bir kişilik tanınmış ve tarihimizde ilk defa köy toplulukları özerk bir yapıya

kavuşturulmuştur. Köy Kanununun öngördüğü görevlerin ne ölçüde gerçekleştiğine ilişkin güvenilir bilgiler yoktur. Fakat türlü nedenlerle, köylere bırakılan görevlerin istenilen ölçüde yerine getirilmediği yetkililerce belirtilmektedir. 1929 Dünya ekonomik bunalımının etkisiyle, yasanın uygulanması gecikmiş, araya İkinci Dünya Savaşı girmiştir. Savaş sonrası dönemde ise, köylerin yol, okul, su ve benzeri hizmetleri Devlet tarafından ele alınmıştır. Bunda köy gelirlerindeki yetersizliğin etkisi büyüktür. Bugün, köy gelirlerinin büyük bölümü tarıma ve ekonomik konulara değil, yönetim giderlerine ayrılmaktadır (Geray, 2011: 28).

1935 verilerine göre kırsal nüfusun %90'dan fazlası okuma-yazma bilmeyen, düşük gelirlili, kaynakları son derece yetersiz bir kitleden oluşmaktaydı. Böyle bir toplumun hızla kalkınmasında en öncelikli konunun eğitim ve üretim olması kaçınılmazdı (Gürlük, 2009: 9). Bu amaçla 1950-60'lı yıllarda Köy Enstitüleri kuruldu.

Bu dönemde çıkarılan önemli yasalardan biri de 1945 yılındaki "Çiftiçi Topraklandırma Yasası"dır. Bir yandan büyük toprak sahiplerinin siyasal gücünü kırmak, bir yandan da toprak mülkiyetini tarımsal üretimi arttıracak biçimde düzenlemek ve çeşitli nedenlerle kullanılmayan toprakların değerlendirilmesi amacını güden bu yasa ile daha çok kamuya ait toprakların dağıtımına ilişkin kararlar uygulamıştır.

Alt yapı hizmetlerinin asgari düzeyde sağlanabilmesi ve yetersiz kamu kaynaklarından maksimum düzeyde yararlanılması amacıyla, 1970'li yıllarda Köy Kentler ve Tarım Kentleri, 1980'li yıllarda ise Merkez Köyler çözüm aracı olarak görülmüştür. Bu politikalara paralel olarak kamu kurumlarında da kurumsal anlamda değişimler yaşanmıştır. Kırsal altyapının iyileştirilmesinde 1950-85 yılları arasında YSE ve TOPRAK-SU Genel Müdürlükleri, 1985 sonrası ise başta Köy Hizmetleri olmak üzere Tarım Reformu, Toprak-İskan ve Or-Köy Genel Müdürlükleri farklı roller üstlenmişlerdir (Işık, ve Baysal, 2011: i).

2005 sonrası ise kırsal alt yapı eksikliklerinin halen varolması yeni politika arayışlarını beraberinde getirmiş ve Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü kapatılarak KÖYDES ve BELDES projeleri uygulamaya konulmuştur. Tarım işletmelerinin geliştirilmesi amacıyla 1986-95 döneminde KKDF ve 2005 yılından itibaren de Dünya Bankası kaynaklı Köy Bazlı Katılımcı Yatırım Programı, Tarım Bakanlığınca başarıyla uygulanan kırsal kalkınma faaliyetleri arasında sayılabilir.

Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013) döneminde, ekonomik ve sosyal yapının tutarlı bir şekilde gelişmesini yönlendirmek için hazırlanan sektörel planlardan biri olan Kırsal Kalkınma Planı (KKP), 2010-2013 dönemini kapsamaktadır. Dokuzuncu Kalkınma Planı dönemi için, ülkemizin kırsal kalkınma alanındaki politika ve strateji çerçevesini ayrıntılı bir şekilde ortaya

koyan Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi (UKKS) temel alınmak suretiyle hazırlanan Kırsal Kalkınma Planı, Ülkemizin kırsal kalkınma alanındaki öncelikli tedbirlerini/faaliyetlerini ortaya koymaktadır.

Kırsal Kalkınma Planı'nın önemli işlevlerinden biri de, AB üyelik sürecinde tarım ve kırsal kalkınma faslından kaynaklanan yükümlülüklerimizin yerine getirilmesine sağlayacağı katkıdır. AB ile ekonomik ve sosyal uyumun artırılması amacıyla, kırsal kesimde atılması gereken adımların ivedilikle sonuçlandırılması ve uyum sürecinin yönetilmesi açısından Plan önem arz etmektedir. AB'nin OTP hedefleri ile uyumlu olarak, kırsal kesimde tarım ve gıda işletmelerinin modernizasyonu ile tarım dışı ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesi suretiyle, kırsal alanlarda sürdürülebilir kalkınmanın temin edilmesi Plan'ın önemli bir katkısı olacaktır.

Kırsal Kalkınma Planı, ülkemizin "Binyıl Kalkınma Hedeflerine" erişebilmesinde kırsal kesimden kaynaklanan olumsuzlukların giderilmesinde de, önemli bir işleve sahip olacaktır. Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi (UKKS) belgesinde tanımlanmış bulunan politika çerçevesi üzerine bina edilen Plan, ülkemizde kırsal kalkınmanın kavramsal çerçevesini dört stratejik amaç üzerinden kabul etmektedir. Kırsal Turizmle ilgili tedbirler aşağıda belirtilmiştir;

Stratejik Amaç 1. Ekonominin Geliştirilmesi ve İş İmkanlarının Artırılması

Öncelik 1.2.Kırsal Ekonominin Çeşitlendirilmesi

Tedbir 1.2.1. Kırsal Turizmin Geliştirilmesi

Bu tedbirin hedefleri;

1. Agro-turizm faaliyeti yürüten işletme sayısının artırılması,
2. Yöresel kültür mirasını barındıran özellikli köylerin korunması,
3. Kırsal turizm için barınma kapasitesinin artırılması,
4. İlçelerin tanıtımının artırılması'dır.

Bu tedbir için öngörülen faaliyetler;

- 1.2.1.1.Agro-Turizm Altyapısının Geliştirilmesi
- 1.2.1.2.Kültür Köyü Modelinin Oluşturulması
- 1.2.1.3.Konaklama İşletmeciliğinin Geliştirilmesi
- 1.2.1.4.İlçe Turizm Bilgi Paketinin Hazırlanması.

Agro-Turizm Altyapısının Geliştirilmesi alt tedbiri kapsamındaki alt faaliyetler, Aksaray İlimizde öncelikle uygulanması gereken faaliyetler olup, kırsal kalkınma ve kırsal turizm açısından büyük faydalar sağlayacaktır. Burada sözü edilen faaliyetler;

- Agro-turizm potansiyeline sahip köy/köy gruplarının belirlenmesi,
- Agro-turizme yönelik rehberlerin hazırlanması ve dağıtılması,
- Agro-turizm uygulama standartları için gerekli mevzuatın oluşturulması,

- Agro-turizm potansiyeli olan yörelerde bu turizm çeşidinin işletmelere tanıtılması,
- İstekli işletmelere bilgi ve deneyim paylaşımı için uygulamalı eğitim(staj) imkanı sunulması,
- İstekli işletmeler için ürün temelinde sınıflandırma yapılarak ağ yapılarının oluşturulması,
- İşletmelerin agro-turizm için ihtiyaç duyduğu altyapı ve teknik bilgi desteğinin sağlanması,
- Agro-turizm faaliyeti yürüten işletmelere tanıtım desteği sağlanması'dır.

Bu faaliyetleri gerçekleştirebilmek için genel bütçe, mahalli idare bütçeleri, KOSGEB ve Kalkınma Ajansları hibeleri, AB fonları, Türkiye Kalkınma Bankası desteklerinden yararlanmak mümkündür.

Tedbir 1.2.3. Tarım Dışı Gelir Getirici Faaliyetlerin Geliştirilmesi.

Bu tedbirin hedefleri;

1. Kültürel miras kapsamındaki yöresel el sanatları üretiminin artırılması,
2. Kırsal ekonomik faaliyetlerin kayıt altına alınması,
3. Yöresel ürünlerin pazarlama ve rekabet gücünün artırılması,
4. Yöresel ürünlerin tanıtımının artırılması,
5. Tarım dışı istihdam imkanlarının artırılması'dır.

Bu tedbir için öngörülen faaliyetler;

- 1.2.3.1. Yöresel zanaat ve el sanatlarının geliştirilmesi
- 1.2.3.2. Karayolları üzerindeki seyyar satış yerlerinin düzenlenmesi
- 1.2.3.3. Yöresel ürünlerde markalaşmanın sağlanması
- 1.2.3.4. Yöresel ürün tanıtım organizasyonları ve fuarlarının düzenlenmesi
- 1.2.3.5. Tarım dışı küçük ölçekli imalat sanayiinin desteklenmesi'dir.

Aksaray ilimizle ilgili bu konuda dikkate alınabilecek bir diğer stratejik amaç da 4 numaralı "Kırsal Çevrenin Korunması ve Geliştirilmesi"dir.

Öncelik 4.1.Çevreci Tarım Uygulamalarının Geliştirilmesi

Tedbir 4.1.1.Toprak ve Su Kaynaklarının Korunması

Faaliyet 4.1.1.2.Tuzlu ve Alkali Tarım Arazilerinin Islahı.

Tuzgözü ve çevresinde oluşan tuzluluğa karşı planın bu faaliyet başlığından yararlanılarak destek alınabilir.

Tedbir 4.1.3.Çevre dostu Üretim yöntemlerinin yaygınlaştırılması.

Faaliyet 4.1.3.1. Organik Tarım Faaliyetlerinin Yaygınlaştırılması.

Organik Tarım faaliyetleri yaygınlaştırılarak eko-turizm amaçlı tanıtım kaynağı olarak kullanılabilir.

Öncelik 4.2. Orman Kaynaklarının Sürdürülebilir Kullanımının Sağlanması

Tedbir 4.2.4.Doğal Kaynakların Sürdürülebilir Kullanımının Sağlanması
Faaliyet 4.2.4.3.Sürdürülebilir Dağ Yönetimi Stratejisinin Hazırlanması.

İlimizde bulunan Hasan Dağı için bu faaliyetlerden yararlanılarak destek alınabilir ve Hasan Dağı'nın tanıtımında kullanılabilir.

Öncelik 4.3. Korunan Alanların Yönetimi ve Geliştirilmesi

Tedbir 4.3.1. Korunan Alanlarda ve Civarında Gelir Getirici Faaliyetlerin Geliştirilmesi

Faaliyet 4.3.1.1. Korunan Alanlarda ve Civarında Eko-Turizmin Geliştirilmesi.

Ülkemizde koruma altında olan alanlar önemli eko-turizm faaliyet alanlarıdır. Bu alanlarda özellikle kuş gözlemciliği, yaban hayatı izleme, botanik gezileri, dağ yürüyüşü ve doğa sporları aktiviteleri yapılmaktadır. Yöre halkı bu faaliyetlere özellikle kılavuzluk ederek ve evlerini yerel pansiyon olarak değerlendirerek, yöresel ürünlerini ziyaretçilere sunarak katılmaktadır. Halihazırda bu alanların özel eko-turizm planlarının olmaması, nasıl uygulanacağını da turizm operatörleri ve şirketleri tarafından bilinmemesi, yöre halkının konuya ilişkin yeterli bilgi ve deneyiminin olmaması, korunan alanlarda bu uygulamaya yönelik hizmet ve servislerin yetersizliği önemli sorunlardır.

4. AB'NİN KIRSAL TURİZM POLİTİKASININ AKSARAY'DA UYGULANABİLİRLİĞİ

AB Katılım Öncesi Yardım Aracı Kırsal Kalkınma Programı (IPARD), 2007-2013 dönemi Türkiye'de uygulanacak ve AB tarafından finanse edilecek öncelikli alanları belirlemektedir. Bu çerçevede desteklenecek yatırım alanları şunlardır:

101. Tarımsal işletmelerin yeniden yapılandırılması ve AB standartlarına uyumuna yönelik destekler,

102. Üretici Grupların kurulmasına yönelik destekler,

103. Tarım ve su ürünlerinin işlenmesi ve pazarlanmasının yeniden yapılandırılması ve AB standartlarına uyumuna yönelik destekler,

302. Kırsal ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesi ve geliştirilmesine yönelik destekler.

302 No.lu tedbir kapsamında desteklenecek öncelikli alanlar şunlardır;

1. Çiftlik faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi ve geliştirilmesi,
2. Yerel ürünler ve mikro işletmelerin geliştirilmesi,
3. Kırsal turizm,
4. Kültür balıkçılığının geliştirilmesi.

2013 İlerleme Raporunda;

“Kırsal kalkınma konusunda, Türkiye, Katılım Öncesi Yardım Aracı- Kırsal Kalkınma Bileşeni (IPARD) kapsamında, AB fonlarının yönetimine ilişkin yetki devrini, 6 tanesi koşullu olmak üzere, 22 ilde daha almıştır. Sonuç

olarak, IPARD, Programda öngörüldüğü üzere artık 42 ilde uygulanmaktadır. IPARD fonlarının kullanılma oranının artması beklenmektedir; ancak 2013 yılı sonunda büyük oranlarda fon kaybını önlemek için uygulamanın hızlandırılması önemlidir. Daha iyi kredi imkânları sunulması için çabaların sürdürülmesine ve muhtemel basitleştirmelere ihtiyaç vardır.” denilmektedir.

IPARD Programı birinci fazda 20, ikinci fazda 22 olmak üzere toplam 42 ilde uygulanacaktır. Aksaray bu iller arasında ikinci fazda yer almaktadır. IPARD Programı kapsamında yıllara göre sektöre verilen destek miktarlarına bakıldığında %40 ile en fazla desteğin kırsal turizme ayrıldığı görülmektedir. Faydalanıcı tarafından uygun harcama tutarının %50'sinin karşılanması gerekmektedir.

Kırsal Turizm:

Kırsal Turizmin destekleme amacı: Mikro girişimciler ve çiftçiler tarafından kurulacak pansiyon, “yatak ve kahvaltı” konaklama ve lokanta hizmetleri ile, çiftlik turizmi tesislerinin kurulması ve geliştirilmesinin desteklenmesi ve turistik faaliyetler (sportif aktiviteler, doğa gezisi, tarihi geziler gibi) için kurulan tesislerin geliştirilmesinin desteklenmesidir.

Bunun için uygun yatırımlar;

- Pansiyon veya mikro ölçekli konaklama tesislerinin kurulması ve mobilyaların yenilenmesi, mevcut yapıların yatak ve kahvaltı odalarının yenilenmesi ya da çiftliklerde ve açık alanlarda konaklama tesislerinin ve binaların inşası,
- Yeme-içme tesisleri veya çiftlik ürünlerine yönelik tanıtım standlarının kurulması,
- At biniciliği, iç sularda özellikle spor ve dinlenme/eğlenme amaçlı balık avlama, dağ bisikleti gezileri, rafting, doğa yürüyüşleri gibi turistik açık alan aktivitelerinin organizasyonuna yönelik altyapı yatırımları,
- Sadece projenin tamamlayıcı bir bölümü olarak, yazılım dahil bilişim teknolojileri ekipmanının satın alınması,
- Uygun ekipman (aydınlatma gereçleri, havalandırma ekipmanı, filtreleme ve arındırma ekipmanı, telekomünikasyon, mobilya, temizlik gereçleri ve ilgili kurulumlar, dinlenme/eğlenme amaçlı ses-görüntü ekipmanı ile yeme-içme tesisleri için mutfak ekipmanı).

Projedeki uygun yatırımları toplam değeri en az 15.000 €, en fazla 400.000€ olabilecektir.

Yerel ürünler ve mikro işletmelerin geliştirilmesi:

Destekleme amacı geleneksel yerel el sanatları ile tipik yerel tarım ve gıda ürünlerinin geliştirilmesine yönelik girişimlerin, o bölgede yaşayan insanlar için ek istihdam kaynağı sağlayan projelere öncelik verilerek desteklenmesidir.

Bunun için uygun yatırımlar;

- Operasyonel binalar ve üretim tesislerinin inşası, modernizasyonu veya genişletilmesi,
- Yerel tarım ve gıda ürünleri ile geleneksel el sanatlarının üretimi ve paketlenmesine yönelik ekipman ve araç-gereçlerin satın alınması,
- Paketleme tesisi fiziksel yatırım ve ekipmanı,
- Fabrika satış mağazası veya tanıtım stantları kurulması da dahil, yerel ürünler ve el sanatlarının tanıtım ve pazarlamasına yönelik yatırımlar,
- Sadece projenin tamamlayıcı bir bölümü olarak, yazılım dahil bilişim teknolojileri ekipmanının satın alınması.

Projedeki uygun yatırımların alt limiti 10.000€, üst limiti 250.000€ olabilecektir.

İlimizde bu tedbirden yararlanabilecek yöreye özgü ürünler şunlardır;

- Merkez Karacaören Köyünde: ÜZÜM
- Gülağaç İlçesinde: KABAK ÇEKİRDEĞİ
- Ağaören ve Sarıyahşi İlçelerinde: CEVİZ
- Yeşilova ve Yeşiltepe Kasabaları ile Çimeli köyünde: ÇEREZLİK AYÇİÇEĞİ
- Helvadere kasabası ve Hasandağı köylerinde: BAL
- Eski ilçesi Eşmekaya kasabasında: KOYUN YOĞURDU
- Merkez Kutlu Kasabasında: KOYUN PEYNİRİ(GTHB, Aksaray İl Md, 2012).

AB Ülkelerindeki uygulamalara bakıldığında; “Yerel ürünler ve mikro işletmelerin geliştirilmesi” ve “kırsal turizm” tedbirlerinin birlikte ele alındığı görülmektedir. Bu çerçevede Aksaray İlimizde kırsal turizmin aşağıdaki eksenlerde ve aşağıdaki şekillerde geliştirilebileceği düşünülmektedir.

1. Hasan Dağı: Hasan Dağı zaten başlı başına bir markadır. Ancak tanıtımı yeterince yapılamamaktadır. Hasan Dağında 5 adet yayla ve kamp alanları bulunmaktadır. Ayrıca dağcılık, kayak ve bisiklet turu imkanları bulunmaktadır. Hasan Dağı yolu üzerinde Taşpınar köyünde halıcılık yapılmaktadır. Bunun tanıtımı yapılabilir. Yine yol üzerinde Karacaören’in üzümü ve Helvadere’nin balı tanıtım amaçlı kullanılabilir. Böylece bu köylerde de turizm gelişmiş olur.

2. Sultanhanı: Yol üzerinde Kutlu köyünün koyun peyniri meşhurdur ve halıcılık yapılmaktadır. Yakınındaki Eşmekaya köyünde ören yerleri bulunmaktadır ve koyun yoğurdu meşhurdur. Çatalsu'da da ören yerleri vardır.

3. Gülağaç: Giderken Nevşehir Yolu üzerinde hanlar, yoldan 5 km. içeride Saratlı ve Çatalsu'da ören yerleri, Gökçe'de kilise bulunmaktadır. Gökçe ve Çatalsu gölet kenarındadır. Gölette kuş gözetlemesi imkanı bulunmaktadır. Bu köyler ve yol üzerindeki köylerde turizm imkanları ile yöreye özgü kabak çekirdeği tanıtım imkanı bulunmaktadır.

4. Ağaçören ve Sarıyahşi İlçelerinin Cevizi meşhurdur. Ülkesel tanıtıma ve markaya ihtiyaç bulunmaktadır.

5. Yeşilova'da ören yerleri ve yer altı şehri bulunmaktadır, aynı zamanda çerezlik ayçiçeği yetiştirilmektedir. Turizmle birlikte ürün tanıtımı yapılabilir.

6. Yeşiltepe ve Çimeli köylerinde çerezlik ayçiçeği yetiştirilmekte ve beğenilmektedir. Bu köyler Ankara yoluna da yakın oldukları için tanıtım daha kolay olabilir. Aynı zamanda Tuzgölü'ne de yakın oldukları için gölde kuş gözetleme imkanı ile birlikte kombine edilerek bir turizm imkanı yaratılabilir.

7. Kalebalta: Kalebalta'da ören yeri ve kale bulunmaktadır. Yol üzerindeki Tatlıca ve Karakuyu köylerinde kırsal turizm geliştirilebilir. Kalebalta'dan sonra 8 km. mesafede Ozancık'ta da bir ören yeri vardır. Kalebalta ve Ozancık arasındaki Küçükpörnekler (4km) ve Pörnekler (2km.) köylerinde kırsal turizm geliştirilebilir.

8. Alayhanı: Nevşehir Yoluna 2 km. mesafededir. Tarihi yapılar vesilesi ile turizm yapılmaktadır, kırsal turizm imkanları da geliştirilebilir.

9. Yunusemre: Kaplıca turizmi yapılmaktadır, kırsal turizmle entegre edilebilir.

10. Kurtuluş: Kılıçarslan Türbesi'ne yakın olduğu için kırsal turizmle elverişlidir.

Bunların dışında İl genelinde Mandacılık ve Koyunculuk desteklenmeli, geliştirilmeli, markalaştırılmalı ve tanıtım aracı olarak kullanılmalıdır.

Türkiye çapında kaybolmaya yüz tutan mandacılık eskiden Aksaray'da yaygındı. Ancak son yıllarda genel trendin bir yansıması olarak Aksaray'da da azalmıştır. Manda sütü üretimi artırılarak, yöreye özgü ürünler üretilmeli ve coğrafi işaret de alınarak tanıtımına ağırlık verilmelidir.

Aksaray'da koyunculuk için de büyük bir potansiyel vardır. Bu amaçla Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının mandacılık, koyunculuk, yem bitkileri ve mera desteklerinden yararlanılabilir. Avrupa'da bu tip eko-turizm aracı olarak değerlendirilen pek çok tarım işletmesi örnekleri vardır (Şerefoğlu, 2009: 74-81).

UKKS'nde de agro-turizme yönelik tedbir ve faaliyetler bulunmaktadır. Bu ürünlerin geliştirilmesi üretim anlamında il ekonomisine katkı sağlayacağı gibi, yeterince tanıtılabildiği takdirde il kırsal turizmine önemli katkılar sağlayacaktır.

Bu çerçevede öncelikle agro-turizm potansiyeline sahip köy/köy grupları belirlenmeli, agro-turizme yönelik rehberler hazırlanmalı ,agro-turizm uygulama standartları için gerekli mevzuat oluşturulmalı, agro-turizm potansiyeli olan yörelerde bu turizm çeşidi işletmelere tanıtılmalı, istekli işletmelere bilgi ve deneyim paylaşımı için uygulamalı eğitim (staj) imkanı sunulmalı, istekli işletmeler için ürün temelinde sınıflandırma yapılarak ağ yapıları oluşturulmalı, işletmelerin agro-turizm için ihtiyaç duyduğu altyapı ve teknik bilgi desteği sağlanmalı ve en sonunda agro-turizm faaliyeti yürüten işletmelere tanıtım desteği sağlanmalıdır.

Kırsal turizm kapsamında agro-turizm amaçlı desteklenecek köy/köy gruplarının belirlenmesinde yukarıda sıralanan eksenlerden biri veya birkaçı öncelikle seçilerek pilot uygulama başlatılabilir. Bu seçim sırasında iki yöntem uygulanabilir. Birincisi, nispeten gelişmiş bölgelerden başlanarak, daha az kaynakla daha göze görünür işler halledilerek, diğer bölgelere örnek olması sağlanabilir. İkinci olarak da en az gelişmiş, dolayısı ile en çok kalkınma ihtiyacı olan bölgeler seçilebilir.

5. SONUÇ

Türkiye'de yöresel zenginliği bulunan kırsal destinasyonlar sayıca fazla olduğu halde kırsal turizm henüz yaygınlaşmış ve kurumsallaşmış bir turizm çeşidi değildir. Türkiye'de kırsal turizmi gerçek anlamda başlatabilmek, sürdürülebilir anlayışla yürütebilmek ve geleceğe taşıyabilmek için plan, proje ve programlarda; turizm sektöründen, kamu kurumlarından ve sivil toplum kuruluşlarından temsilciler, yerel yöneticiler, yerel halk, üniversiteler düzeyinde turizm uzmanları görev almalıdır (Zurnacı, 2012: 39). Bunlara kırsal kalkınma uzmanları da dahil edilmelidir.

Bu bildiri kapsamında, AB Politikalarının Aksaray İlimizde uygulanması halinde ne gibi uygulamalar olabileceği irdelenmiş, 2013 sonrası yeni programlama dönemi için Aksaray'daki fırsatlar göz önüne serilmeye çalışılmıştır.

Görüldüğü gibi Aksaray İlimizde büyük bir kırsal turizm potansiyeli bulunmaktadır. Mevcut UKKS'nde buna yönelik tedbirler ve teşvikler vardır. Uzun uğraşlar sonunda 302 numaralı tedbirin 3 (kırsal turizm) numaralı alt tedbirinin bütün illerde uygulanması AB'ne kabul ettirilmiştir. 2014-2020 yıllarını kapsayacak olan bir sonraki programlama dönemi için bu tedbirlere ayrılan kaynaklardan Türkiye'ye daha fazla pay ayrılması için gayret

sarfedilmelidir. Mevcut fonların azami ölçüde kullanılabilmesi için kırsal turizm projeleri hazırlanmalı ve çeşitlendirilmelidir.

6. KAYNAKLAR

AB resmi gazeteleri

Avrupa Birliği Katılım Öncesi Yardım Aracı Kırsal Kalkınma Programı, 2010, Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu, Ankara.

Baykal, F. (2012), "Avrupa'da Kırsal Turizm Uygulamaları ve Kırsal Turizm Örgütlenmeleri", *Türktarım*, 206, 20-23.

Doğan, S. ve Akşahin, B., (2011), *Türkiye ve Avrupa Birliği'nde Kırsal Kalkınma*, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Ankara.

Geray, C., (2011), *Kırsal Gelişme Politikaları*, Phoenix Yayınevi-257, Ankara.

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Aksaray İl Müdürlüğü verileri

Kırsal Kalkınma Planı, 2011, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Yayını, Ankara.

Kültür ve Turizm Bakanlığı, Aksaray İl Müdürlüğü verileri

Şerefoglu, C., (2009), "Kalkınmada Kırsal Turizmin Rolü-2007-2013 Yılları Arasında Uygulanacak Olan IPARD Kırsal Kalkınma Programındaki Yeri, Önemi ve Beklenen Gelişmeler", Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Uzmanlık Tezi, Ankara.

Şerefoglu, C. (2012), "Kırsal Turizmin Türk Turizm Politikasındaki Yeri ve Önemi", *Türktarım*, 204, 40-42.

Zurnacı, N. (2012), "Kırsal Turizmin Önündeki Engeller", *Türktarım*, 206, 38-39.

<http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=5>

http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/2013_ilerleme_raporu_tr.pdf

<http://www.aeri.org.tr/PDF/166.AB.K.K.P.TKK.SIO.pdf>,

<http://www.europa.eu/agriculture>

<http://homepage.uludag.edu.tr/~serkan/rural.pdf>,

<http://www.mevzuat.dpt.gov.tr/ypk/2006/20060204-9-2.pdf>

<http://www.tarim.gov.tr>

<http://www.tkd.gov.tr>